Lucyna Przezbórska[1]

Finansowanie agroturystyki i turystyki wiejskiej w okresie przed i po akcesji Polski do Unii Europejskiej

1. Wprowadzenie

W wielu krajach, także w Polsce wśród priorytetów wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich wymienia się inicjatywy związane z rozwojem turystyki i rekreacji. Rozwijanie turystyki na terenach wiejskich ma jednak przed sobą niemal tyle samo szans rynkowych, co zagrożeń. Przykładem dla Polski może być Irlandia, która bardzo skutecznie wykorzystała narzędzia i instrumenty europejskiej polityki rozwoju obszarów wiejskich, między innymi dla rozwijania przedsięwzięć turystycznych[2]. Turystyka na terenach wiejskich Irlandii rozwija się dynamicznie i nadal jest wspierana środkami z różnych programów UE ukierunkowanych na rozwój regionalny, gospodarczy i społeczny, a zwłaszcza środkami z funduszy strukturalnych w połączeniu ze środkami z Funduszu Spójności. We wszystkich krajach UE działania na rzecz rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki są prowadzone na zasadzie współdziałania i współfinansowania, przy zaangażowaniu instytucji różnego szczebla i środków zarówno z budżetu centralnego państwa, budżetów regionalnych i lokalnych, z sektora prywatnego, jak i środków finansowych pochodzących z UE (przed integracją – ze środków przedakcesyjnych, a po integracji – z funduszy strukturalnych) oraz środków krajowych.

---

[1] Dr Lucyna Przezbórska jest adiunktem w Katedrze Ekonomiki Gospodarki Żywnościowej w Akademii Rolniczej w Poznaniu.

[2] L. Przezbórska, C. Hegarty, *Rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki w starych i nowych krajach członkowskich UE – na przykładzie Irlandii i Polski*, (w:) *Szanse i zagrożenia rozwoju polskich obszarów wiejskich w rozszerzonej UE*, AR w Szczecinie, Polit. Koszalińska, Szczecin 2004, s. 411–426.

2. Źródła danych i metody badań

Materiały i dane pozyskane do niniejszego opracowania pochodziły zarówno ze źródeł wtórnych (sprawozdania i materiały publikowane i niepublikowane przez ARiMR, MRiRW, WODR w Poznaniu, Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej *„Counterpart Fund"*, Polską Federację Turystyki Wiejskiej *„Gospodarstwa Gościnne"* oraz Fundację na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa), jak i ze źródeł pierwotnych (badania ankietowe prowadzone wśród właścicieli gospodarstw agroturystycznych w Wielkopolsce w 2000 r.). Zebrane dane posłużyły do przedstawienia w układzie dynamicznym zainteresowania, pozyskiwania i wykorzystania zewnętrznych środków finansowych dla wspierania rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej w Polsce i Wielkopolsce, ze szczególnym odniesieniem do dwóch okresów: przed i po integracji Polski z UE. W pracy posłużono się metodą analizy dokumentacyjnej, analizy deskryptywnej i porównawczej.

3. Finansowanie działalności agroturystycznej w Polsce w okresie przedakcesyjnym

Z prac różnych autorów wynika, że do czasu integracji Polski z UE inwestycje w gospodarstwach agroturystycznych (remonty, przebudowy, rozbudowy, zakup wyposażenia itp.) finansowane były w głównej mierze ze środków własnych[3]. Z badań przeprowadzonych w 2000 r. w 183 gospodarstwach agroturystycznych Wielkopolski wynikało, że ponad 90% wszystkich badanych (165 gospodarstw) korzystało z własnych zasobów finansowych i z nich pokrywało koszty związane z przygotowaniem gospodarstw do przyjmowania gości[4]. W 63 gospodarstwach właściciele korzystali z różnego rodzaju kredytów bankowych, z tego 22 jednostki otrzymały specjalne kredyty na rozpoczęcie lub rozwój działalności agroturystycznej, a w dwóch przypadkach korzystano z kredytów na tworzenie nowych miejsc pracy w działalnościach pozarolniczych na terenach wiejskich. Źródła finansowania agroturystyki w woj. wielkopolskim w 2000 r. przedstawia tabela 1.

Z badań M. Talarowskiej[5] wynika także, że źródłem środków finansowych niezbędnych do sfinansowania przedsięwzięć agroturystycznych w wielkopolskich gospodarstwach agroturystycznych funkcjonujących na rynku przynajmniej od 1993 r.

---

[3] L. Przezbórska, *Analiza ekonomiczna funkcjonowania gospodarstw zajmujących się turystyką wiejską i agroturystyką w Wielkopolsce oraz perspektywy ich rozwoju*, praca doktorska, 2002, tekst niepublikowany, s. 214–215.

[4] Ibidem.

[5] M. Talarowska, *Rozwój agroturystyki w Wielkopolsce w latach 1990–2003 (na przykładzie wybranych gospodarstw)*, praca magisterska, KEGŻ, AR w Poznaniu, pod kierunkiem naukowym dr L. Przezbórskiej 2005.

Tabela 1. Źródła finansowania zmian przeprowadzanych w gospodarstwach agroturystycznych Wielkopolski (w okresie od powstania gospodarstw do 2000 r.)

Rodzaj zasobów finansowych	Liczba odpowiedzi[a)]	Procent badanych gospodarstw
Własne środki pieniężne	165	90,2
Kredyty, w tym:	63	34,3
komercyjne	19	10,4
na tworzenie nowych miejsc pracy	2	1,1
na agroturystykę[b)]	22	12,0
inne preferencyjne[c)]	16	8,7
inne	17	9,3
Pożyczka z innych źródeł np. od rodziny	7	3,8
OGÓŁEM:	183	100,0

[a)] Suma odpowiedzi jest większa niż liczba badanych gospodarstw (183), ponieważ ankietowani wskazywali często więcej niż jedno źródło finansowania, stąd pozycja OGÓŁEM nie jest sumą wierszy powyżej.

[b)] W tym: kredyty dostępne w różnych okresach w ramach regionalnych programów rozwoju agroturystyki na zakup wyposażenia, remonty i kredyty (pożyczki) z FDPA.

[c)] W niektórych gospodarstwach wykorzystano środki kredytowe przeznaczone na inne cele niż agroturystyka.

Źródło: L. Przezbórska, *Analiza...*, op.cit.

były głównie środki własne właścicieli gospodarstw agroturystycznych oraz w niewielkim stopniu kredyty. Na rozpoczęcie działalności agroturystycznej zaciągnęło kredyt 7 spośród 24 badanych gospodarstw, z czego 5 otrzymało kredyt preferencyjny z dopłatami z ARiMR, a 2 korzystały z kredytu komercyjnego. Środki z kredytów właściciele gospodarstw przeznaczyli głównie na rozbudowę swoich gospodarstw.

Dużą rolę w rozwoju polskiej agroturystyki odegrała także Fundacja na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa (FDPA), która powstała w 1988 r. przy współudziale Fundacji Rockefellerów. Fundacja, realizując między innymi program promocji przedsiębiorczości wiejskiej, udzielała przedsiębiorstwom (gospodarstwom) wiejskim zatrudniającym do 10 pracowników, stosunkowo korzystnych pożyczek na przedsięwzięcia handlowe, produkcyjne, usługowe i agroturystyczne. W badaniach przeprowadzonych w Wielkopolsce w 2000 r. ankietowani również wskazywali na Fundację jako źródło pozyskiwania środków finansowych na rozwijanie przedsięwzięć agroturystycznych (zwłaszcza w powiecie międzychodzkim – tabela 1).

4. Finansowanie działalności agroturystycznej z funduszy przedakcesyjnych UE

Najbardziej znaczącą pomocą finansową, która w okresie przedintegracyjnym w istotny sposób wpłynęła na rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki w Polsce były środki pochodzące z funduszy przedakcesyjnych, w tym głównie środki

z PHARE, największego programu wspierającego Unii Europejskiej, a w późniejszym okresie środki z programu SAPARD[6].

Program PHARE ukierunkowany był na wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw, a do rozwoju turystyki przyczynił się przede wszystkim przez finansowanie programów szkoleniowych w zakresie turystyki i agroturystyki, a więc poprzez wsparcie zasobów ludzkich[7]. Działania w ramach programu zostały zapoczątkowane w Polsce w 1990 r. Środki z tego funduszu wykorzystane zostały na sfinansowanie „Programu rozwoju przemysłu turystycznego TOURIN", realizowanego w dwóch etapach: jako TOURIN I[8] w latach 1992–1995, pt.: „Plan rozwoju krajowego produktu turystycznego"[9] i TOURIN II w latach 1995–1997, w którego ramach realizowano projekt pt.: „Rozwój turystyki na terenach wiejskich i zalesionych"[10].

Z punktu widzenia rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki znacznie istotniejsza była druga edycja programu TOURIN, którego celem było stworzenie krajowego systemu komputerowej informacji turystycznej i rezerwacji usług turystycznych, opracowanie planu rozwoju turystyki na obszarach wiejskich i zalesionych, w szczególności ogólnego planu rozwoju i promocji, rozwoju turystyki aktywnej i specjalistycznej oraz rozwoju wiejskiej bazy noclegowej[11]. W wyniku realizacji projektu powołano do życia Polską Federację Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne".

PHARE-TOURIN II obejmował: przygotowanie 5-letniego planu strategii promocji turystyki na wsi, przygotowanie strategii rozwoju bazy noclegowej na wsi i jej wdrożenie, określenie szans rozwoju turystyki aktywnej na terenach wiejskich. Uruchomiono też konkretne przedsięwzięcia i projekty pilotażowe związane zarówno z turystyką aktywną, kwalifikowaną i wiejską, jak i produktami markowymi. Wytyczono główne kierunki rozwoju turystyki specjalistycznej i aktywnej w Polsce, zaliczając do nich: turystykę przyrodniczą, wodną, wędrowną i jeździecką[12].

---

[6] H. Skórnicki, *Fundusze Przedakcesyjne – SAPARD*, w serii: Prawo rolne Unii Europejskiej a polski sektor rolny, FAPA, Warszawa 2000.

[7] E. Tyran, *Rozwój turystyki wiejskiej a fundusze strukturalne UE*, (w:) Prace Naukowe AE im. O. Lanego we Wrocławiu *„Agrobiznes 2005: Zmiany po przystąpieniu Polski do UE"*, (red.) S. Urban, nr 1070, t. 2, Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław 2005, s. 370–374.

[8] Program TOURIN I składał się z kilku 6-miesięcznych projektów, na których realizację Polska otrzymała 4,5 mln ECU w 1992 r. (Augustyn, 1998).

[9] E. Kmita, *System kategoryzacji wiejskiej bazy noclegowej w Polsce*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego" 1997, nr 4, CDiEwR, Poznań, s. 86–102; M. Augustyn, *National Strategies for Rural Tourism Development and Sustainability: The Polish Experience*, „Journal of Sustainable Tourism" 1998, vol. 6: 3, Short Run Pre, Exeter, UK, s. 191–209.

[10] Projekt PL 0310-02-02 TURYSTYKA WIEJSKA; Wsparcie finansowe UE dla całego programu wyniosło 8 mln ECU, w tym na rozwój turystyki wiejskiej przeznaczono 3,3 mln ECU (Augustyn 1998); Kmita E. (1997); Ryżak K. (2000) op.cit.

[11] M. Augustyn, *National...*, op.cit.

[12] H. Borne, A. Doliński, *Organizacja turystyki*, WSiP S.A., Warszawa 2000.

W wyniku realizacji programu PHARE-TOURIN II powstał dokument zatytułowany „Strategia rozwoju krajowego produktu turystycznego", stanowiący rozwinięcie (uszczegółowienie) i kontynuację programu z 1994r. „Założenia rozwoju gospodarki turystycznej"[13]. Podstawowym założeniem „Strategii" było określenie działań umożliwiających optymalne usytuowanie konkurencyjnego produktu turystycznego na rynku krajowym i zagranicznym, ze szczególnym uwzględnieniem jego zrównoważonego rozwoju. W konsekwencji doprowadziło to w 1997 r. do powstania „Programu rozwoju krajowego produktu turystycznego". W strategii tej turystyka wiejska została określona przez ekspertów zagranicznych jako jeden z pięciu podstawowych produktów turystycznych Polski, który ma szansę być konkurencyjny na rynkach krajowym i międzynarodowych, głównie ze względu na walory krajobrazowe kraju, bogactwo kulturowe polskiej wsi, zachowanie tradycyjnych form gospodarowania oraz mniejsze zanieczyszczenia środowiska niż w krajach Unii Europejskiej[14].

Ze środków PHARE realizowano także TOURIN III, w czasie którego powstał m.in. Fundusz Dotacji Lokalnych. Swoim zasięgiem obejmował on jednak tylko trzy województwa: krakowskie, nowosądeckie i tarnowskie. Ze środków tego funduszu utworzono m.in. kompleks Podgórski Obszar Agroturystyczny, w skład którego weszło 6 zmodernizowanych modelowych gospodarstw agroturystycznych[15].

Od roku 2000, zgodnie z reformami zaproponowanymi w Agendzie 2000, UE wprowadziła nowe instrumenty pomocy przedakcesyjnej dla państw z Europy Środkowo-Wschodniej, w tym program SAPARD, który był podstawowym instrumentem bezpośredniego wspierania rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki w okresie przedakcesyjnym. W Polsce środki z programu dla gospodarstw agroturystycznych dostępne były w latach 2002–2005. W ramach programu mogły być finansowane działania w zakresie inwestycji w gospodarstwach rolnych (w tym inwestycji związanych z agroturystyką), wsparcia dla przedsiębiorstw inwestujących w turystykę i rekreację na wsi, małej infrastruktury turystycznej na wsi, działań promocyjnych i marketingowych oraz projektów szkoleniowych. Spośród 7 działań wyróżnionych w programie, działanie 4. dotyczyło różnicowania działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, a więc również rozwijania przedsięwzięć z zakresu agroturystyki.

Od 17.07.2002r. do 20.02.2004 r.[16] w ramach Programu SAPARD w oddziałach regionalnych ARiMR złożono łącznie 31,1 tys. wniosków dotyczących wszystkich

[13] M. Augustyn, *National...*, op.cit.; H. Borne, A. Doliński, *Organizacja turystyki*, op.cit.

[14] Ibidem, *Działanie w zakresie agroturystyki i turystyki wiejskiej*, „Biuletyn Informacyjny" 2001, nr 5, MRiRW, ARiMR, Warszawa, s. 6–12.

[15] D. Smoleń, *Jak uzyskać pomoc na rozwój agroturystyki z funduszy przedakcesyjnych UE?* (w:) *Agroturystyka w programach pomocowych dla polskiej wsi*, (red.) J. Majewski, Mat. Konf. Agroturyst. POLAGRA FARM 2000, MTP i AR, Poznań 2000.

[16] 14.11.2003 r. Komisja Europejska wydała decyzję o przekazaniu Polsce zarządzania programem SAPARD w zakresie działania 4. „Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiej-

działań wdrażanych przez ARiMR, z czego zarejestrowano 27,8 tys. wniosków oraz podpisano 24,4 tys. umów na łączną kwotę prawie 4,8 mld zł[17]. Do 18.11.2005 r. zrealizowano 21,2 tys. płatności o łącznej wartości 3,8 mld zł (czyli wykorzystano 78,76% limitu finansowego programu), w tym na działanie 4 zrealizowano 3437 płatności (16,2% ogółu płatności z programu SAPARD) na kwotę 260,2 mln zł (6,9% ogółu wartości płatności), czyli wykorzystano 54,16% limitu finansowego dla działania 4. Umów w ramach działania 4 zawarto jednak znacznie więcej, bo 4854 o łącznej wartości 437,5 mln zł (91,1% limitu finansowego). Do 18.11.2005 r. złożono łącznie 4055 wniosków o płatności, na łączną kwotę 318,4 mln zł (66,29% wykorzystania limitu finansowego)[18].

Według danych z 15.05.2005 r. najwięcej wniosków złożono w ramach schematu 4.2 „Tworzenie miejsc pracy na obszarach wiejskich" (4133 wnioski), następnie w ramach schematu 4.1 „Tworzenie źródeł dodatkowego dochodu na obszarach wiejskich" (2693 wnioski), najmniej zaś w ramach schematu 4.3. „Publiczna infrastruktura turystyczna na obszarach wiejskich" (678 wniosków). W tym samym okresie podpisano 2621 umów w ramach schematu 2, 1794 umowy w ramach schematu 4.1 i 440 umów w ramach schematu 4.3. Z danych ARiMR wynika, że wnioski złożono we wszystkich województwach, ale najwięcej w małopolskim (785 wniosków, tj. 10,5% ogółu złożonych wniosków w kraju), wielkopolskim (727 wniosków, tj. 9,7% ogółu wniosków) i podkarpackim (676 wniosków, tj. 9,0% ogółu wniosków). Najwięcej płatności zrealizowano natomiast w województwach: małopolskim (325 płatności, tj. 13,1% ogółu zrealizowanych płatności w kraju), podkarpackim (323 płatności, czyli odpowiednio13,0% ogółu) i lubelskim (205 płatności, tj. 8,2% ogółu). Najwięcej płatności zrealizowano w ramach schematu 4.2 (1222 płatności), kolejno w schemacie 4.1 (990 płatności) i w schemacie 4.3 (277 płatności)[19].

Program SAPARD, który dysponował ograniczonymi środkami finansowymi na ściśle określone cele, miał wspierać, a nie zastępować krajową politykę rozwoju wsi i rolnictwa. Natomiast według D. Smolenia[20] na podstawie finansowania rozwoju agroturystyki z funduszy Unii Europejskiej wyraźnie można dostrzec komplementarność funduszy przedakcesyjnych. Zadaniem funduszu SAPARD było bowiem „bezpośrednie wsparcie rozwoju konkretnych gospodarstw i przedsię-

---

skich) Wnioski o pomoc w finansowaniu inwestycji w działaniu 4. przyjmowano od 04.12.2003 r. do 26.01.2005 r.

[17] „Biuletyn Informacyjny" 2005, nr 10(100), Liczby i fakty, (w:) http://www.minrol.gov.pl, ARiMR, MRiRW, Warszawa, s. 35–36.

[18] Informacje o stanie realizacji programu SAPARD (2005): ARiMR, (w:) http://www.arimr.gov.pl/document.php?id=89&pageNo=15 (25.11.2005).

[19] Rozwój agroturystyki na obszarach wiejskich, „Biuletyn informacyjny" 2005, nr 7–8 (98) MRiRW, ARiMR, Warszawa, s. 11–18.

[20] D. S m o l e ń, *Jak uzyskać...*, op.cit.

wzięć agroturystycznych, podczas gdy PHARE Spójność Społeczna i Gospodarcza tworzyć ma ogólne warunki dla jej rozwoju".

5. Pomoc ze środków krajowych – kredyty preferencyjne z dopłatami z ARiMR

Od 1994 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, w ramach tzw. linii inwestycyjnej podstawowej na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa, udziela dopłat do oprocentowania kredytów na przedsięwzięcia agroturystyczne w gospodarstwach rolnych (IP – agroturystyka w gospodarstwie rolnym). Środki uzyskane z kredytu mogą być przeznaczone na adaptację i remont budynków mieszkalnych i gospodarskich na potrzeby agroturystyki, modernizację budynków mieszkalnych lub urządzanie pól namiotowych, w tym sanitariatów i doprowadzenie wody.

Od stycznia do końca czerwca 2005 r. banki udzieliły łącznie 10,4 tys. kredytów preferencyjnych na kwotę 814,4 mln zł. Na wszystkie linie preferencyjne w latach 1994-2004 i w 2005 r. Agencja przekazała bankom środki na dopłaty do oprocentowania kredytów na kwotę 187,9 mln zł. W tym okresie ośrodki doradztwa rolniczego zaopiniowały pozytywnie 11,7 tys. planów przedsięwzięć inwestycyjnych, co umożliwiło rolnikom i przedsiębiorcom ubieganie się o nowe kredyty preferencyjne o łącznej wartości 1250,5 mln zł. W 2003 r. na rozwój agroturystyki. zaciągnięto 128 kredytów o łącznej wartości 8185 tys. zł (najwięcej w woj. podkarpackim – 16, lubelskim – 15 i małopolskim – 14). W 2004 r. zaciągnięto 99 kredytów preferencyjnych na łączna kwotę 5235 zł (najwięcej w woj. podlaskim – 12, warmińsko-mazurskim – 12 i opolskim – 11)[21]. W okresie po akcesji Polski do UE (do 31.07.2005 r.) przy wsparciu środków z kredytów preferencyjnych utworzono w kraju 586 kwater agroturystycznych[22].

WODR w Poznaniu i jego oddziały zamiejscowe co roku organizują kursy i szkolenia dla rolników zainteresowanych rozwijaniem działalności agroturystycznej i finansowaniem tej działalności z kredytów preferencyjnych z dopłatami do oprocentowania z ARiMR. W 2004 r. odbyło się 7 takich kursów, w których wzięło udział 256 osób. Zaświadczenie o ukończeniu kursu jest niezbędne przy staraniach o kredyty preferencyjne z ARiMR. Zainteresowanie kredytami na agroturystykę z ARiMR w województwie wielkopolskim w latach 1994–2005 przedstawia tabela 2.

Zaznaczyć trzeba jednak, że w tabeli 2 zestawiono tylko liczby wniosków o kredyty preferencyjne na działalność agroturystyczną (biznesplany) opiniowanych

[21] Rozwój agroturystyki na obszarach..., op.cit.

[22] Efekty pomocy kredytowej dla gospodarstw rolnych, „Biuletyn Informacyjny" 2005, nr 10 (100), MRiRW, ARiMR, Warszawa, s. 23–25.

Tabela 2. Liczba wniosków o kredyty preferencyjne na agroturystykę w województwie wielkopolskim w latach 1995–2005

Lata	Kredyty preferencyjne na agroturystykę		
	liczba wniosków	koszt inwestycji (tys. zł)	kwota kredytu (tys. zł)
1995	1	7,4	5,0
1996	7	175,4	128,5
1997	17	7 112,8	4 231,8
1998	5	878,0	680,0
1999	9	558,9	367,4
2000	22	2 245,8	1 597,6
2001	13	1 569,1	1 046,4
2002	21	2 118,8	1 625,9
2003	14	1 568,3	1 202,2
2004	18	2 610,9	2 060,5
2005[a]	5	730,7	569,0

[a] Od 1.01.2005 do końca października 2005.
Źródło: WODR (2005).

przez WODR, a nie rzeczywistą liczbę zaciągniętych kredytów. Zdarzały się bowiem takie sytuacje, że rolnik dostawał pozytywną opinię, ale z różnych przyczyn nie zaciągał kredytu. Z badań populacji 183 gospodarstw agroturystycznych w 2000 r. wynika, że w okresie 1995–2000 łącznie ok. 20% gospodarstw korzystało z kredytów preferencyjnych[23] – tabela 1. Badania M. Talarowskiej[24] pokazują, że spośród 24 gospodarstw agroturystycznych najdłużej działających w woj. wielkopolskim (od 1993 r.) tylko 5 korzystało z tego rodzaju kredytów.

Do końca kwietnia 2004 r. udzielano także preferencyjnego wsparcia finansowego na inwestycje pozarolnicze tworzące nowe miejsca pracy na obszarach wiejskich, które mogły być przeznaczone, między innymi, na zakup, modernizację, adaptację, budowę i rozbudowę zakładów prowadzących działalność pozarolniczą w gminach wiejskich, miejsko-wiejskich i małych miastach do 20 tys. mieszkańców, a także na zakup niezbędnych maszyn i urządzeń do prowadzenia działalności pozarolniczej. W latach 1996–2004 banki udzieliły 4086 kredytów na łączną kwotę ponad 500 mln zł, co w rezultacie dało przyrost ponad 18 650 miejsc pracy[25]. Poza wymienionymi kredytami do końca 2003 r. ARiMR udzielała także pożyczek w ramach tzw. „programu małej przedsiębiorczości" na tworzenie miejsc pracy w działalnościach rolniczych na obszarach wiejskich.

[23] L. Przezbórska, *Analiza*..., op.cit.
[24] M. Talarowska, *Rozwój*..., op.cit.
[25] Rozwój agroturystyki na obszarach..., op.cit.

6. Wsparcie gospodarstw agroturystycznych po wstąpieniu Polski do UE

Spośród programów finansowanych z funduszy strukturalnych UE, największe znaczenie dla rozwijania i wspierania gospodarstw agroturystycznych ma sektorowy program operacyjny (SPO) „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich". Środki przewidziane na działanie 2.4 „Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodu" są przeznaczane na projekty polegające na podjęciu w gospodarstwach rolnych dodatkowej działalności pozarolniczej, zbliżonej do rolnictwa (np. w zakresie agroturystyki – planowane było około 1300 projektów, usług związanych z turystyką i wypoczynkiem – planowane 970 projektów). W ramach działania 2.4 łącznie zrealizowanych zostanie około 6450 projektów, z tego 5160 w indywidualnych gospodarstwach rolnych, a pozostałe 1290 w gospodarstwach rolnych osób prawnych[26]. Beneficjenci mogli uzyskać w ramach tego działania do 100 tys. zł dofinansowania przedsięwzięcia, nie więcej jednak niż 50% kosztów kwalifikowanych. W gospodarstwach agroturystycznych dofinansowanie ze środków SPO może być przeznaczone między innymi na rozbudowę, nadbudowę, przebudowę lub remont połączony z modernizacją istniejących budynków mieszkalnych i gospodarczych na cele agroturystyczne oraz ich wyposażenia, urządzania miejsc do wypoczynku, zakupu wyposażenia i sprzętu turystycznego lub rekreacyjnego dla działalności turystycznej, a także zwierząt służących do celów terapeutycznych, sportowych lub rekreacyjnych, zakupu sprzętu komputerowego i oprogramowania czy zagospodarowania terenu na potrzeby prowadzenia planowanej działalności w ramach projektu[27]. Ponieważ w przypadku projektów w zakresie działalności agroturystycznej lub usług związanych z turystyką i wypoczynkiem, obejmujących tworzenie bazy noclegowej dla turystyki wiejskiej, warunkiem przyznania pomocy jest przedstawienie opinii jednostki prowadzącej kategoryzację obiektów zakwaterowania, co do zgodności projektu z wymogami kategoryzacji, beneficjent zobowiązany jest do wstąpienia do Polskiej Federacji Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne" (PFTW „GG") i do przeprowadzenia kategoryzacji. Stąd też ARiMR podjęła w współpracę z PFTW w zakresie wydawania opinii oraz nadawania kategorii obiektom realizowanym w zakresie agroturystyki oraz usług związanych z turystyką i wypoczynkiem[28].

Działanie 2.4 uruchomiono 15.09.2004 r., a do 18.11.2005 r. w oddziałach regionalnych ARiMR złożono łącznie 4,4 tys. wniosków o pomoc finansową na łączną kwotę 322,7 mln zł. W okresie tym zawarto łącznie 1297 umów na kwotę 93,1 mln zł (22,11% wykorzystania limitu środków), a zrealizowano ogółem zaledwie

[26] Rozwój agroturystyki na obszarach..., op.cit.

[27] Ibidem.

[28] Agroturystyka, Wieś polska zaprasza, Fundusze UE (2005), (w:) PFTW „GG" http://www.agroturystyka.pl/index.php?d=0&i=182&inc=cms (21.11.2005).

44 płatności na łączną kwotę 2,8 mln zł, co stanowi zaledwie 0,67% wykorzystania limitu środków na działanie 2.4)[29]. Tymczasem do 25 maja 2005 r. PFTW „GG" wydała 335 opinii dla projektów agroturystycznych. Najwięcej wniosków o dofinansowanie złożono w województwach małopolskim (312 wniosków – 61% limitu środków dla tego województwa), wielkopolskim (262 wnioski – 55% wykorzystanego limitu) i pomorskim (241 wniosków – 129% wykorzystanego limitu środków dla województwa)[30].

Mieszkańcy wsi mogą ponadto korzystać ze środków dostępnych w ramach innych programów operacyjnych, takich jak: SPO „Rozwój zasobów ludzkich" (finansowany ze środków krajowych i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS)), SPO „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw" (współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego(EFRR)) oraz ZPORR (finansowany z dwóch funduszy strukturalnych, tj. Europejskiego Funduszu Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego).

Do dyspozycji rolników pozostają także kredyty na przedsięwzięcia inwestycyjne na terenach wiejskich w zakresie agroturystyki ze środków Fundacji „Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej – Counterpart Fund". Ze sprawozdań Fundacji wynika, że w latach 2001–2004 zawarto 328 umów kredytowych z przeznaczeniem na przedsięwzięcia inwestycyjne w zakresie agroturystyki o łącznej wartości zrealizowanych zadań wynoszącej 28,4 mln zł (kwota przyznanej pomocy kredytowej wyniosła 22,7 mln zł). W wyniku realizacji tych projektów utworzono 3620 nowych miejsc noclegowych, 158 obiektów bazy rekreacyjno-sportowej i gastronomicznej oraz 86 nowych miejsc pracy[31].

W „Strategii rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2006–2013"[32] podkreśla się, że w Polsce „realizowany będzie model wielofunkcyjnego rozwoju wsi i wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa", a jednym z jego priorytetów jest różnicowanie działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów. Niezbędne będzie, więc wsparcie „tworzenia wszelkich form małej przedsiębiorczości na terenach wiejskich, usług dla gospodarki oraz mieszkańców wsi, inicjatyw lokalnych na rzecz odnowy i rozwoju wsi (...) działalności związanej z agroturystyką i turystyką wiejską"[33]. W kolejnych latach (2007–2013) działalność agroturystyczna będzie już wspierana z nowego funduszu rolnego w ramach programu ope-

[29] Stan realizacji SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004–2006" (2005): ARiMR (w:) http://www.arimr.gov.pl/document.php?id=226&pageNo=22 (25.11.2005).

[30] Rozwój agroturystyki na obszarach..., op.cit.

[31] Efekty finansowo-rzeczowe działalności Funduszu (2005) Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, (w:) http://www.efrwp.com.pl/efekty.htm (25.11.2005).

[32] Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2006–2013 (z element. prognozy do r. 2020), Dok. przyjęty przez RM 29.06.2005 r., MRiRW, NPR na lata 2006–2013, W-wa, (w:) http://www.minrol.gov.pl/ (21.11.2005).

[33] Ibidem.

racyjnego Rozwój Obszarów Wiejskich, tj. Europejskiego Funduszu Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich.

7. Podsumowanie i wnioski

Na podstawie przeprowadzonych w pracy analiz można sformułować następujące wnioski dotyczące finansowania turystyki wiejskiej i agroturystyki w okresie przed i po akcesji Polski do Unii Europejskiej:

1. Zarówno w okresie przedakcesyjnym, jak i po akcesji Polski do UE turystyka wiejska i agroturystyka mogły być wspierane ze źródeł krajowych (przede wszystkim z kredytów preferencyjnych z dopłatami z ARiMR) i zagranicznych (funduszy przedakcesyjnych PHARE, SAPARD i funduszy strukturalnych).

2. Dostępne w Polsce środki na rozwijanie przedsięwzięć z zakresu turystyki wiejskiej i agroturystyki umożliwiły powstawanie gospodarstw agroturystycznych (w 2004 r. ich liczbę w Polsce szacowano na 8244 jednostki, a w Wielkopolsce na ponad 460), sfinansowanie wielu inwestycji w gospodarstwach rolnych różnicujących swoją działalność w kierunkach pozarolniczych lub zbliżonych do rolnictwa oraz powstanie wielu miejsc pracy. Szczególnie duże znaczenie ze względu na wielkość dostępnych środków finansowych dla właścicieli gospodarstw agroturystycznych i kwater turystyki wiejskiej miał w okresie przed integracją program SAPARD, a po akcesji – sektorowe programy operacyjne.

3. Dużą rolę we wspieraniu rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki w Polsce odgrywały i odgrywają także środki ze źródeł pozabudżetowych (ze źródeł innych niż krajowe i unijne), w szczególności wskazać należy na FDPA oraz Fundację EFRWP.

Literatura

Agroturystyka, Wieś polska zaprasza, Fundusze UE (2005), (w:) PFTW Gospodarstwa Gościnne" (w:) http://www.agroturystyka.pl/index.php?d=0&i=182&inc=cms (21.11.2005)

Augustyn M., *National Strategies for Rural Tourism Development and Sustainability: The Polish Experience*, „Journal of Sustainable Tourism" 1998, vol. 6: 3, Short Run Pre, Exeter, UK, s. 191–209

„Biuletyn Informacyjny" 2005, nr 10(100), Liczby i fakty, (w:) http://www.minrol.gov.pl, ARiMR, MRiRW, Warszawa, s. 35–36

Borne H., Doliński A., *Organizacja turystyki*, WSiP S.A., Warszawa 2000.

Działanie w zakresie agroturystyki i turystyki wiejskiej, „Biuletyn Informacyjny" 2001, nr 5, MRiRW, ARiMR, Warszawa, s. 6–12

Efekty finansowo-rzeczowe działalności Funduszu, Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, (w:) http://www.efrwp.com.pl/efekty.htm (25.11.2005)

Efekty pomocy kredytowej dla gospodarstw rolnych, „Biuletyn Informacyjny" 2005, nr 10 (100), MRiRW, ARiMR, Warszawa, s. 23–25

Informacje o stanie realizacji programu SAPARD (2005): ARiMR, (w:) http://www.arimr.gov.pl/document.php?id=89&pageNo=15 (25.11.2005)

K m i t a E., *System kategoryzacji wiejskiej bazy noclegowej w Polsce*, „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego" 1997, nr 4, CDiEwR, Poznań, s. 86–102

P r z e z b ó r s k a L., *Analiza ekonomiczna funkcjonowania gospodarstw zajmujących się turystyką wiejską i agroturystyką w Wielkopolsce oraz perspektywy ich rozwoju*, praca doktorska, tekst niepublikowany, 2002

P r z e z b ó r s k a L., H e g a r t y C., *Rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki w starych i nowych krajach członkowskich UE – na przykładzie Irlandii i Polski*, (w:) *Szanse i zagrożenia rozwoju polskich obszarów wiejskich w rozszerzonej UE*, Wyd. AR w Szczecinie, Polit. Koszalińska, Szczecin 2004, s. 411–426

Rozwój agroturystyki na obszarach wiejskich, „Biuletyn Informacyjny" 2005, nr 7–8 (98) MRiRW, ARiMR, Warszawa, s. 11–18

R y ż a k K., PFTW „Gospodarstwa gościnne" – *Efekt instytucjonalizacji ruchu agroturystycznego*, praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Piotra Hübnera, Uniwersytet. M. Kopernika w Toruniu, Instytut Socjologii, Toruń 2000

S k ó r n i c k i H., Fundusze przedakcesyjne SAPARD, w serii; Prawo rolne Unii Europejskiej a polski sektor rolny, FAPA, Warszawa 2000

S m o l e ń D., *Jak uzyskać pomoc na rozwój agroturystyki z funduszy przedakcesyjnych UE?* (w:) *Agroturystyka w programach pomocowych dla polskiej wsi*, (red.) J. Majewski, Mat. Konf. Agroturyst. POLAGRA FARM 2000, MTP i AR, Poznań 2000

Stan realizacji SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004–2006" (2005): ARiMR, (w:) http://www.arimr.gov.pl/document.php?id=226&pageNo=22 (25.11.2005)

Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2006-2013 (z elem. prognozy do roku 2020), Dok. przyjęty przez Radę Min. 29.06.2005r., MRiRW, NPR 2006–2013, Warszawa, (w:) http://www.minrol.gov.pl/DesktopDefault.aspx?TabOrgId=1210 (21.11.2005)

T a l a r o w s k a M., *Rozwój agroturystyki w Wielkopolsce w latach 1990–2003* (na przykładzie wybranych gospodarstw), praca mgr, KEGŻ, AR w Poznaniu, pod kierunkiem naukowym dr L. Przezbórskiej, 2005

T y r a n E., *Rozwój turystyki wiejskiej a Fundusze Strukturalne UE*, (w:) *Agrobiznes 2005: Zmiany po przystąpieniu Polski do UE*, (red.) S. Urban, Prace Naukowe AE we Wrocławiu nr 1070, t. 2, Wyd. AE im. O. Langego, Wrocław 2005, s. 370–374

Financing agritourism and rural tourism before and after the acession of Poland to the European Union

Summary

The author of the paper analysed financial circumstances of agritourism development, including external sources of financial support for agritourism before and after Poland's integration to the EU. There is the detailed analysis of availability and usage of financial resources from pre-accession funds (PHARE, and SAPARD) as well as from the Structural Funds available after the accession of Poland to the EU within the Sectoral Operational Programme, and especially the Programme "Restructuring and Modernisation of the Food Sector and Rural Development 2004–2006". Moreover preferential investment credits supported by the Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture were described and analysed. The paper includes a piece of information and assessment of the other sources of financial support for agritourism development, eg. FDPA or the European Fund for the Development of Polish Villages – Counterpart Fund.